

e-ISSN: 2630-631X

Article Type

Research Article

Subject Area

Political Thoughts

Vol: 8 Issue: 60

Year: 2022 JUNE

Pp: 1142-1151

Arrival

17 May 2022

Published

30 June 2022

Article ID 63040

Doi Number

<http://dx.doi.org/10.29228/smryj.63040>**How to Cite This Article**

Kara, A. (2022).
“Fransız Devrimi
Sonrası Fransa’da
Siyasal Rejim
Değişimleri Ve
Meşruiyet Algısının
Dönüşümü”,
International Social
Mentality and
Researcher Thinkers
Journal, (Issn:2630-
631X) 8(60): 1142-
1151

Social Mentality And Researcher
Thinkers is licensed under a
Creative Commons Attribution-
NonCommercial 4.0 International
License.

Fransız Devrimi Sonrası Fransa’da Siyasal Rejim Değişimleri Ve Meşruiyet Algısının Dönüşümü

Political Regime Changes And Transformation Of Perception Of Legitimacy In Post-Revolutionary France

Ayman KARA¹ ¹ Arş.Gör.Dr., Kırıkkale Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Bölümü, Kırıkkale, Türkiye

ÖZET

Fransız Devrimi’ne kadar Fransa’da monarşi, din ve feodalite üçgeninde oluşan bir meşruiyet algısı bulunmaktaydı. Ancak Fransız Devrimi bu algıyı farklı bir noktaya taşımış, bu meşruiyet öğelerini ortadan kaldırmış ya da köklü bir şekilde değiştirmiştir.

Meşruiyet algısının değişimiyle siyasal rejimler de değişmiş, Fransız Devrimi’ne kadar mutlak monarşi rejimiyle yönetilen Fransa’da meşruti monarşi, iki defa imparatorluk, monarşinin restorasyonu ve beş defa cumhuriyet rejimi kurulmuştur. Bu siyasal rejim denemeleri pek çok defa darbeler ve devrimler getirmiş, Fransa’nın siyasal hayatı çoğunlukla istikrarsız bir çizgi izlemiştir. Her bir siyasal rejimin anlayışı ve değerleri farklı olmuş, bu da siyasal meşruiyet ölçütlerinin her kurulan rejimde değişmesini beraberinde getirmiştir. Bu bakımdan Fransa’da siyasal meşruiyet ölçütleri Fransız Devrimi öncesinde ve sonrasında keskin bir değişim geçirmesine rağmen, imparatorluk ve monarşinin restorasyonu dönemlerinde eski ve yeni siyasal meşruiyet kriterleri bir arada var olmuştur. Cumhuriyet dönemlerinde ise eski meşruiyet sembolleri olan monarşi, din ve feodalite ortadan kaldırılmaya, yeni meşruiyet kriterleri yerleştirilmeye çalışılmıştır. Pek çok siyasal rejim denemesi geçiren Fransa’da üçüncü cumhuriyet dönemi ile birlikte cumhuriyet rejimi yerleşmiş, eski meşruiyet kriterlerinin önemi kaybolmuştur.

Bu çalışmada, ilk olarak Fransız Devrimi öncesinde var olan meşruiyet kriterleri incelenecek, Fransız Devrimi ile bu kriterlerde meydana gelen değişimler ve oluşan yeni meşruiyet kriterleri ele alınacaktır. Devrim sonrası Fransa’da meydana gelen siyasal rejim değişimleri incelenerek meşruiyet algısının her siyasal rejim ile birlikte nasıl bir dönüşüm geçirdiği, eski ve yeni meşruiyet kriterlerine göre siyasal rejimlerin hangi konumda bulundukları araştırılacaktır.

Anahtar Kelimeler: Fransız Devrimi, meşruiyet, cumhuriyet, monarşi, imparatorluk

ABSTRACT

France had a perception of legitimacy based on a triangle of monarchy, religion, and feudality before the French Revolution. However, the French Revolution had shifted this perception to a different point, abolished these elements of legitimacy, or changed them dramatically.

With the transformation of the perception of legitimacy, political regimes changed; constitutional monarchy, two times of emperorship, restoration of the monarchy, and five times of Republic were conducted in the French which had been governed with absolute monarchy till French Revolution. These political regime attempts gave rise to many coups and revolutions, The political life of the French had followed an inconsistent path most of the time. The insight and values of each political regime had been different, therefore, this led to a change in political legitimacy criteria with each conducted regime. In this regard, although the political legitimacy criteria had been altered radically before and after French Revolution, old and new political legitimacy criteria coexisted during the restoration of monarchy and emperorship. But during the Republic eras, old legitimacy symbols, monarchy, religion, and feudality were attempted to be eliminated, and new legitimacy criteria to be established. The Republic regime settled along with the third republic era in France which had been through many political regime attempts, and the old legitimacy criteria lost their significance.

In this paper, firstly the legitimacy criteria that existed before French Revolution will be analyzed, and the changes that occurred in these criteria with the French Revolution and new legitimacy criteria will be discussed. How the perception of legitimacy has transformed with each political regime and the position of political regimes according to the old and new legitimacy criteria will be studied by analyzing the political regime changes in France after the revolution.

Keywords: French Revolution, legitimacy, republic, monarchy, emperorship

GİRİŞ

Fransız Devrimi öncesinde Fransa’da tüm Avrupa’da olduğu gibi geleneksel anlamda bir yönetim anlayışı bulunmaktadır. Bu geleneksel yönetim anlayışı içerisinde Kilise ve dinsel meşruiyet önemli bir yer kaplamaktadır. Dinsel anlamda onaylanmayan hükümdarlar meşru kabul edilmemektedir. Diğer yandan feodal düzenin meşruiyeti kabul edilmekte, aristokrasinin büyük ekonomik ve siyasal hakları bulunmaktadır. Mutlak monarşi ise ciddi anlamda güç kazanmış bir durumda olup çeşitli argümanlarla meşruiyet sağlamıştır.

Bu üç yapı içerisinde siyasal iktidarlar meşruiyetlerini sağlamakta ve hükümlerini sürdürmektedirler. Halk siyasal meşruiyet olgusunun hiçbir noktasında yer bulamamakta, yalnızca yönetilen konumunda kalmaktadır. Ancak Fransız Devrimi’ni fikren hazırlayan düşünürler ve hareketler halkı siyasal anlamda meşruiyetin temeline oturtmuş, böylece halkın yararı olgusunu meşruiyetin ölçütü haline getirmişlerdir. Nihayet Fransız Devrimi ile halkın iradesi, ulusal egemenlik, hak ve özgürlükler siyasal alanda konuşulmaya başlanmış, eski meşruiyet kriterlerine karşı adımlar atılmıştır. Ancak eski siyasal meşruiyet parametreleri yüzyıllar boyunca o kadar güçlenmişlerdir ki, bir anda ortadan kaldırılmaları mümkün olmamış, her değişim farklı sancılar ve sorunlar doğurmuştur.

Fransa’da meydana gelen siyasal rejim değişimleri de bu sancıların ve sorunların neticesidir. Her dönemde farklı bir siyasal rejimin uygulanması bu sorunları kimi zaman çözmeye, kimi zaman daha da derinleştirmeye sebebiyet vermiştir. Bu çalışmada, Fransız Devrimi’nden sonra ortaya çıkan siyasal rejim değişimlerinin Fransız Devrimi öncesindeki ve sonrasındaki meşruiyet kriterlerinin çatışmasının bir ürünü olduğu iddia edilmektedir. Bu iddianın incelenmesi için de Fransız Devrimi öncesindeki meşruiyet ölçütleri incelenecek, devrim sonrasında ortaya çıkan yeni meşruiyet ölçütleri ele alınacak, sonrasında da Fransa’da yaşanmış olan siyasal rejimler ele alınarak hangi sebeplerle ortaya çıktıkları ve nasıl ortadan kalktıkları incelenecektir. Böylece pek çok siyasal rejimin yaşandığı Fransa’da siyasal meşruiyet algısının dönüşümü tartışılacaktır.

FRANSIZ DEVRİMİ İLE MEŞRUIYET ALGISINDA MEYDANA GELEN DEĞİŞİMLER

Fransız Devrimi ile birlikte meşruiyet algısının nasıl değişim geçirdiğini anlayabilmek için auctoritas ve potestas kavramlarını bilmek gerekmektedir. Auctoritas iktidarın dayandığı kavram olup meşruiyetin belirlenmesinde temel ölçüttür. İktidarın kullanımı ise potestas kavramı ile ifade edilir. Potestas durumu auctoritasın değişimine bağlıdır. Auctoritas Fransa’da feodal dönemde Kilise’ye dayanmakta olup siyasal iktidarların meşruiyeti dinden kaynaklanmakta idi. 17. yüzyılda mutlakîyetin güçlenmesiyle Kilise’nin sağladığı auctoritası ihtiyacı kalmayan krallar auctoritas ve potestası bizzat kendilerinde bir araya getirmişler, böylece meşruiyetleri kendilerinden menkul bir duruma gelmiştir (Beriş, 2016: 358-359).

Meşruiyetin ölçütünün dinsel olandan dünyevi olana, yani kralların bizzat kendisine kaymasını Fransız düşünür Jean Bodin teorik anlamda desteklemiştir. Bodin, devletin gayesinin Tanrı’nın dilediği şekilde yönetilmek olmadığını, bizzat toplumun mutluluğu olduğunu söyler (Beriş, 2016: 359). Diğer yandan düşünür, kralın toplum üzerindeki otoritesiyle aile içerisinde babanın otoritesini birbirine benzeterek, ailenin babaya olan koşulsuz itaatinden toplumun devlete olan itaatinin de koşulsuz bir şekilde gerçekleşmesi gerektiği çıkarımını yapar (Wiesner-Hanks, 2014: 192).

Bodin’in amacı kralların otoritesinin herhangi bir meşruiyet kaynağına dayanmaya ihtiyaç duymayan bir otorite haline gelmesini sağlamak, böylece onu meşruiyetini yalnızca kendisinden alan bir iktidar haline getirmektir. Düşünür bu teorisini egemenlik kavramı ile ortaya koyar. Ona göre egemenlik, bir geminin parçalarını bir arada tutan omurga bölümüne benzer ve sınırsız, sürekli, mutlak ve bölünmez bir olgudur (Ben-Amittay, 1983: 82). Jean Bodin siyasal iktidarların meşruiyetini dışsal öğelere bağlı olmaktan kurtarmaya çalışmış, böylece dine ve Kilise’ye bağlı bir kral imajını değiştirerek mutlak monarşinin güçlenmesine zemin hazırlamıştır.

Bu dönemde mutlakîyet rejimlerine meşruiyet sağlamak için çeşitli araçlar ortaya konulmuş, Bodin bunu dinsel öğelerden bağımsız olarak yaparken XIV. Louis’nin saray vaizi piskopos Bousset bunu dine dayanarak yapmıştır. Bousset Tanrı kaynaklı bir otorite anlayışını savunarak kralların otoritesini kutsamıştır. O, kralların Tanrı makamında olduklarını ve hiçbir şarta bağlı olmaksızın onlara itaat edilmesinin dini bir görev olduğunu söylemiştir (Wiesner-Hanks, 2014: 442).

Bodin ve Bousset farklı argümanlara dayanarak aynı sonuca ulaşmışlar, siyasal iktidarlara mutlak anlamda itaat edilmesi gerektiğini düşünmüşlerdir. İki kuramcı birbirlerinden farklı araçlar da kullansalar o dönemde yükselmekte olan mutlak monarşileri meşrulaştırma amacındadırlar. Fransız Devrimi öncesinde mutlak monarşiye dayalı meşruiyetin merkezde olduğu ve bizzat meşruiyetin ölçütü haline geldiği görülmektedir.

Teorik anlamda düzeni meşrulaştırmak için çeşitli düşünceler ortaya atılmasının yanında, Fransız Devrimi öncesinde monarşinin, feodalitenin ve Kilise’nin oluşturdukları düzen, doğal olarak kabullenilmiş ve bu düzene karşı bir çeşit alışkanlık meydana gelmiştir. Böylece alışkanlığa bağlı olarak düzen kabullenilmiş ve meşrulaştırılmıştır (Steel, 2006: 34).

18. yüzyıla gelindiğinde Fransız Devrimi’nin ideolojik anlamda bir hazırlığı olarak görülebilecek olan Aydınlanma düşüncesi ortaya çıkmıştır. Böylece bu yüzyılda mutlak monarşi zayıflamaya başlamıştır. Aydınlanma düşüncesi halkın düşüncelerini de etkilemiş, dine bakış açısında değişimler yaşanarak sekülerleşme eğilimi başlamıştır. Aydınlanma düşüncesi dine karşı cephe almış, Hristiyanlığı ilerlemenin ve özgürlüğün önündeki en büyük engel olarak görmüştür (Çiğdem, 2015: 49).

Fransız Aydınlanma düşünürleri mutlak monarşiye de karşı çıkmış, onu adalet, hak ve özgürlüklere önem vermeyen keyfi bir iktidar konumunda görmüştür. Bu sebeple mutlak monarşinin dayandığı dinsel ve geleneksel meşruiyet ölçütleri yerine seküler ve yeni bir meşruiyet ölçütü koymak istemiş, bunun için de “halk” kavramını ortaya atmışlardır. Devrim ve sonrasında halkın yararı ve iyiliğinin gözetilmesi temel meşruiyet ölçütü haline gelecektir. Aydınlanmacılar tüm yeni düşüncelerine ve eski meşruiyet kriterlerini eleştirmelerine rağmen devrimci bir nitelik göstermemektedirler. Onlar devrim taraftarı olmamışlar, İngiltere’de olduğu gibi meşruti monarşiye geçilmesini yeterli görmüşlerdir. Onların ortaya koydukları fikir

altyapı devrimi gerçekleştirecek olan kişileri etkileyerek Fransız Devrimi'nin temelini teşkil edecektir (Ağaoğulları, 2018: 532-540).

Aydınlanma düşünürlerinden Rousseau egemenlik hakkının halka ait olduğunu düşünür. Temel meşruiyet kriteri halktır. Siyasal iktidar ise yürütmenin başında bulunmakla sınırlıdır (Ben-Amittay, 1983: 197). Aydınlanma düşüncesinin önemli isimlerinden Montesquieu ise monarşinin tüm güçleri elinde toplamasına karşı çıkarak kuvvetler ayrılığını savunur. Voltaire de Kilise'ye ve feodalizme karşı çıkarak önemli eleştiriler getirir (Ruhi, 2002: 40-41). Halk arasında Aydınlanma düşünceleri yayılmaya başlamış, Fransız Devrimi'ne giden sürecin ideolojik altyapısı bu düşünceler çerçevesinde şekillenmeye başlamıştır.

Fransız Devrimi ile birlikte meşruiyet düşüncesinde meydana gelen dönüşümü kavrayabilmek için Fransız Devrimi'nin mimarı olarak kabul edilen Emmanuel Joseph Sieyes'i incelemek gerekmektedir. Sieyes Ulusal Meclis'in toplanması teklifini yapan ve İnsan ve Yurttaş Hakları Bildirgesi'nin de metnini yazan kişi olması bakımından önemlidir. Aydınlanma düşüncesinden etkilenen Sieyes devrimden yaklaşık bir sene önce “*Üçüncü Sınıf Nedir?*” adlı bir broşür yayınlarak toplumsal bir etki göstermiştir. O dönemde toplumsal olarak üç sınıf bulunmaktadır. İlk iki sınıf soylular ve ruhbanlar olup bunlar dışında kalan herkes üçüncü sınıf olarak anılmaktadır. Broşürde Sieyes üç soru sorar ve bu soruları yanıtlar: “Üçüncü sınıf nedir? Her şey. Şimdiye kadar ne olmuştur? Hiçbir şey. Ne olmak istiyor? Bir şeyler.” Sieyes siyasal süreçlerde çoğunluk teşkil eden üçüncü sınıfın hak ettiği yeri almasını istemektedir (Ruhi, 2002: 5-6; Sarıca, 1977: 99). Ona göre özgürlük ve mülkiyet kralın ihsanı olarak görülemez. Bu haklar insanın doğuştan sahip olduğu haklardır. Dolayısıyla meşruiyetin ölçütü de doğal olarak bu hakların sahibi olan halktır. Fransız Devrimi ile birlikte kabul edilen, Sieyes'in kaleme aldığı ve onun görüşlerinin bir yansıması olan İnsan ve Yurttaş Hakları Bildirgesi de benzer esaslar üzerine bina edilmiştir. Bu belge Fransız Devrimi öncesi meşruiyet parametrelerinin değişimini göstermesi açısından oldukça önemlidir. Bildirgenin ilk maddesi, “*insanlar haklar bakımından eşit ve özgür olarak doğarlar ve yaşarlar*”, şeklindedir. İkinci maddede ise şu ifade geçer: “*siyasal toplumların amacı insanların doğal olan ve zaman aşımına uğramayan haklarını korumaktır. Bu haklar mülkiyet, özgürlük ve güvenlidir*”. İnsanların haklarını doğuştan kazandıklarını ifade eden birinci maddeye göre eşitlik ve özgürlük bulunmaktadır. Eski düzendeki sınıf ayrımları eşitsizliği yansıtmaktadır ve aynı zamanda özgürlükleri kısıtlamaktadır (Ruhi, 2002: 43-45). Dolayısıyla devrim öncesi dönemdeki dinsel ve feodal meşruiyet yerine insanların doğal haklarının korunması ilkesi konulmuştur.

Devrim sonrası Fransa'nın meşruti monarşi rejimine geçmesiyle birlikte birçok düzenleme yapılmış, 1791 Anayasası ilan edilmiştir. Bu anayasa İnsan ve Yurttaş Hakları Bildirgesi ile paralellik arz etmektedir. Bildiri din ile siyasetin ilişkisini birbirinden ayırdığı gibi 1791 Anayasası da bununla ilgili düzenlemeler içermektedir. Anayasadaki bu düzenlemeler çerçevesinde din adamları sıradan memurlar gibi atanacaklar ve devlet onlara bir maaş bağlayacaktır (McNeill, 2008: 600). Devrim öncesi dönemde en önemli meşruiyet ölçütü olan din kurumu bu düzenlemelerle devletin kontrolünde olan bir ögeye dönüştürülmüş, meşruiyet açısından önemsiz bir konuma indirgenmiştir.

1791 Anayasası meşruti bir monarşiyi öngörmüş, halk egemenliği, özgürlük ve eşitlik ilkelerini getirmiş, kralın yetkilerini sınırlamıştır (Timur, 2016: 302-303). Fransız Devrimi öncesindeki güçlü kral ve mutlak monarşi imgesi meşruiyetini yitirmiş, feodal gelenekler ise yok edilmiştir. Devrim öncesinde “*Tanrı'nın lütfu olan, Fransa Kralı Louis*” şeklinde bir unvan taşıyan kral, devrim sonrasında meşruti monarşi döneminde “*Tanrı'nın ve Devlet Anayasası'nın lütfu olan, Fransa Kralı Louis*” şeklinde anılmaktadır (Bookchin, 2011: 365). Bu unvan değişikliği meşruiyet ölçütlerinin değişimini göstermektedir. Kralın anayasaya dayalı bir meşruiyet kazanması feodal düzene dayalı meşruiyetini yitirdiğini göstermekte, dolayısıyla meşruiyeti halka dayanan bir kral imgesi ortaya çıkmaktadır. “*Tanrı'nın lütfu*” ifadesinin kullanılmaya devam edilmesi ise iktidarda dinsel meşruiyet kalıntılarının bulunduğunu göstermektedir.

Fransız Devrimi sonrası İnsan ve Yurttaş Hakları Bildirgesi ve 1791 Anayasası ile devrim öncesi dönemde imtiyazlara dayalı bir sistem olan feodal düzenin yerini, burjuvazi için gerekli olan mülkiyet ve özgürlük haklarına dayalı bir düzen almıştır. Siyasal iktidar ve yasaların meşru olarak görülebilmesi özgürlüğü ve mülkiyeti koruması ile ilintilidir. Bu sebeple Bildirge'nin burjuvaziye hitap eden bir meşruiyet algısı oluşturduğu, ekonomik anlamda eşitliği yansıtmadığı gibi yorumlar yapılmıştır (Tünay, 1995: 65-66; Rudé, 2018: 92).

ETATS GÉNÉRAUX'DAN ULUSAL MECLIS'E: MEŞRUTİ MONARŞİ VE MEŞRUIYET

Fransa'da 17. yüzyılda zirveye ulaşan mutlak monarşinin güçlenmesi olgusunun kökeni Etats Generaux (Genel Meclis) denilen ve Fransa'da devrim öncesi üç toplumsal sınıfın temsilcilerinin bir araya geldiği bir meclise dayanmaktadır. Bu meclis Fransız Devrimi'nin meydana gelmesinde de rol oynamıştır. Kral eski feodal düzende aristokratlarla iktidarını paylaşmak zorunda olup eşitler arasında birinci konumunda

bulunuyordu. Krallar zamanla feodal aristokrasi ile mücadele ederek monarşiyi güçlendirmeye başladıkça burjuvazinin desteğini kazandılar (Göze, 2009: 563-564). Böylece Etats Generaux toplantılarına burjuvazinin temsilcileri de katılmaya başlayacaktır. Burjuvazinin desteğini alan krallar Etats Generaux sayesinde büyük bir güç elde ederek monarşiyi merkezileştirmeye başlamışlardır (Aulard, 2011a: XXI). Feodal dönemde bu meclisin kralın kararlarının meşruiyeti açısından büyük önem arz ettiği görülmektedir.

Etats Generaux toplantılarına her bölgeden bir soylu, bir din adamı ve bir de üçüncü sınıf temsilcisi seçilerek gönderilmektedir. Zamanla monarşinin güçlenmesi ile Etats Generaux kralın yalnızca danıştığı siyasal güçten yoksun olan bir kurum haline gelmiştir. Sonrasında ise 1614 yılından 1789 yılına kadar krallar Etats Generaux'yu toplantıya çağırmamışlardır (Timur, 2016: 62-68).

18. yüzyılda Kral XVI. Louis'nin güç kaybetmesi ile soylular güçlerini yeniden kazanmışlar, kralın koyduğu yeni vergilere itiraz etmişlerdir. Soylular halkı Kral'a karşı kışkırtarak sokağa çıkmaya ve Kral'ın ekonomik politikalarına karşı toplanmaya çağırdılar. Yaptıkları propaganda ile Kral'ın meşruiyetini zayıflatmaya çalışan soylular farkında olmadan Fransız Devrimi'ne giden süreçte halkı harekete geçirmişlerdir (Steel, 2006: 56). Kral'ın yapmak istediği ekonomik reformları onun baskıcı kararları şeklinde göstererek Kral'a karşı Aydınlanma filozoflarının özgürlük fikirlerini öne sürdüler (Bookchin, 2011: 339-342). Soylular kendi yolsuzluklarının ortaya çıkmasını önlemek için Kral'ın vergi denetçilerine karşı halkı kışkırtıyorlar ve vergi denetimlerini engelliyorlardı. Bu durum halk tarafından büyük bir destek buldu (Gaxotte, 1962: 66-679).

Nihayet soylular Kral'ın vergi koyma kararını tek başına alamayacağını, Etats Generaux'nun toplanarak bu kararın alınabileceğini söyleyerek bu meclisin toplanmasını talep ettiler. Soyluların buradaki amaçları Etats Generaux'yu kullanarak yeni vergiler koyma kararını kesin olarak engellemek ve kendi düzenlerine meşruiyet sağlamaktır. Nitekim meclis bu kararın alınmasına müsait bir yapıda bulunuyordu. Soylular, ruhban ve üçüncü sınıf toplanıyor, her sınıf blok şeklinde oy kullanıyordu. Bu yapı içerisinde soylular ve ruhban iki oy kullanarak üçüncü sınıfa karşı iradelerini dayatabiliyorlardı (Ağaoğulları, 2018: 37-38).

Soyluların kendi çıkarları için halkı sokağa çağırmaları kendi aleyhlerine dönmüş, köylüler feodal düzene karşı çıkarak soylulara olan borçlarını ve hizmetlerini artık yerine getirmek istemediklerini söylemeye başlamışlardır. Köylerde başlayan bu ayaklanma şehirlere sıçramış, şehirlerdeki yoksul kesimler de bu harekete katılmışlardır (Moore, 2012: 110). Böylece soyluların başlattığı, ancak soyluların aleyhine dönen bir ayaklanma ortaya çıkmış, devrimin ayak sesleri duyulmaya başlamıştır.

Halk ayaklanması başlamışken Etats Generaux'nun toplanması ile ilgili de sorunlar ortaya çıkmaya başlamıştır. Soylu kesim eskiden olduğu gibi sınıfların blok şeklinde oy kullanmasını talep etmiş, üçüncü sınıf olan halk ise bunu kabul etmeyerek bu şekilde alınacak kararların meşru olmadığını bildirmişlerdir. Üçüncü sınıf bireysel olarak oy kullanmak istemektedir. Üçüncü sınıf mensupları soylular ve ruhban sınıfına da çağrı yaparak kendilerine katılmalarını, böylece ayrı bir meclis halinde toplanacaklarını bildirmişlerdir. Bunun üzerine soylular ve ruhban sınıflarından bunu kabul ederek üçüncü sınıfa katılan belli sayıda kişiyle birlikte ayrı bir meclis toplanmış ve bu meclise Ulusal Meclis adı verilmiştir (Steel, 2006: 71-76; Rudé, 2018: 63-65). Böylece Ulusal Meclis'in kurulmasıyla Fransız Devrimi gerçekleşmiş, devrim öncesi düzenin meşruiyeti reddedilmiştir. Eski düzendeki mutlakiyet, feodalizm ve dinsel meşruiyet ilkelerine toptan bir karşı çıkışla Ulusal Meclis toplanmıştır.

1789'da Ulusal Meclis'in kurulmasından 1792'ye kadar devam eden süreçte meşruti monarşi rejimi uygulanmıştır. Bu süreçte eski düzenin kalıntıları temizlenmeye çalışılmış, Kilise'nin toprakları kamulaştırılmış, feodal sistem ortadan kaldırılmış ve kanun karşısında eşitlik ilkesi getirilmiştir (Roberts, 2019: 422-423). Soyluların çoğu ülkeden ayrılmış, ruhban sınıfı ise ikiye bölünmüştür. Rahiplerden bir kısmı Ulusal Meclis'in kararlarını onaylamış, diğer kısmı reddetmiştir. Ulusal Meclis eski düzene karşı cephe alarak onun izlerini yok etmeye gayret ederken, eski düzenin bir parçası olan Kilise'ye de ağır yaptırımlar uygulamış, ancak Fransa'daki halkın çoğunluğunun Katolik olması bu konuda halkın tepkisini çekmiştir (Moore, 2012: 137).

Ulusal Meclis eski düzenin meşruiyet anlayışını değiştirmeye çalışırken, Kral da Ulusal Meclis'in kararlarını onaylamayı geciktiriyor ve direniyordu. Ancak, Kral'ın ülkeden kaçarak yeni bir ordu toplayıp ülkeyi ele geçirme planı yapması ve bu girişimde bulunurken yakalanması Ulusal Meclis'in kararlarını ve 1791 Anayasası'nı onaylamasında önemli rol oynamıştır (Lefebvre, 2001: 201-206). Meşruti monarşi rejiminden cumhuriyete geçişte Kral'ın ikinci bir kaçma girişiminde bulunması etkili olmuştur. Kral yeni anayasayı onaylamasına rağmen yeniden bir darbe girişimi planlamış ve ülkeden ayrılarak başka ülkelerden destek almayı planlamıştır. Ancak ikinci kez aynı şekilde yakalanması Ulusal Meclis içerisinde krallığa karşı olup cumhuriyeti savunan kesimi güçlendirmiştir (Lang, 2018: 230; Ağaoğulları, 2018: 44-45).

Kral'ın kaçma girişiminin başarısız olması ve cumhuriyetçi eğilimlerin güçlenmesi ile birlikte Ulusal Konvansiyon isimli yeni bir meclis oluşturulmuş, Ulusal Konvansiyon monarşiyi kaldırarak cumhuriyet rejimini kurmuştur (Lefebvre, 2001: 262-265).

JAKOBEN TOPLUM MÜHENDİSLİĞİ, DİREKTUARLIK VE MEŞRUIYET

Ulusal Konvansiyon Meclisi içerisinde Jakobenler ve Jironenler adlı iki grup bulunmaktadır. Jakobenler radikal anlamda cumhuriyetçi olup monarşiyi tamamen karşı iken Jironenler cumhuriyet rejimini kabul etmekle birlikte daha ılımlı bir çizgi izlemektedirler. Bu farklılığın neticesi olarak iki grup Kral'ın yargılanması konusunda anlaşmazlığa düşmüş, Jakobenler Kral'ın ihanet suçlamasıyla yargılanmasını isterlerken, Jironenler ihanet suçlamasını kabul etmemişlerdir. Bu konuda Jakobenler etkili olmuş ve Kral ihanet suçundan Ocak 1793 tarihinde idam edilmiştir (Davenport, 2012: 56-63). Jakobenler radikal bir cumhuriyet taraftarı olan Robespierre'in liderliğinde Ulusal Konvansiyon içerisinde kendilerine muhalif olan tüm grupları tasfiye ederek iktidarı tümüyle ele geçirmişlerdir. Haziran 1793 tarihinde kuvvetler ayrılığı esası kaldırılmış, Eylül 1793 tarihinde ise olağanüstü bir dönem olarak terör döneminin başladığı ilan edilmiştir. Terör döneminde muhaliflerin pek çoğu idam cezasına çarptırılmıştır (Beriş, 2016: 667-669). Temmuz 1794'te ise Robespierre hem kendi taraftarları hem de halk nezdinde desteğini kaybettiğinden cumhuriyetçiler tarafından yakalanarak idam edilmiştir (Uçarol, 2008: 18). Bu idam kararından sonra 1795 yılında yeni bir dönem başlamış, Direktuarlık yönetimi devreye girmiştir (McNeill, 2008: 602). Direktuarlık yönetimi beş yöneticinin birlikte yönetiminde bulunduğu bir sistemdir. Bu dönemde Jironenler güçlü olmuş, Jakobenler tasfiye edilmiştir (Tünay, 1995: 71-72).

Jakobenler yönetimde meşruiyeti halk temelinde sağlarlar ve alınan kararların halk merkezli olduğunu iddia ederler. Onlar için ortak yarar ve halkın iyiliği amaçtır. Ancak Jakobenler halkın yanılabilirliğini, bundan dolayı da halkın cumhuriyetin değerlerinden sapmamasını sağlamak için halkın değiştirilmesi ve dönüştürülmesi gerektiğini düşünürler. Onlara göre cumhuriyet rejimi halkın yararını ve iyiliğini sağlayabilecek tek yönetimdir. Jakobenler kendilerini halk için en iyi olanı bilen halkın koruyucuları olarak görürler. Halkı korumak için mücadele etmeyi meşruiyet aracı haline getirmişler ve terör dönemini bu şekilde meşrulaştırmışlardır. Terör döneminde halkın özgürlüklerini halkın yararını korumak için askıya aldıklarını iddia etmişlerdir (Ağaoğulları, 2018: 622-629).

Jakobenler halkı cumhuriyet değerlerine uygun hale getirebilmek için Hıristiyanlık değerlerinin tamamen ortadan kaldırılması gerektiğini düşünmektedirler. Bu sebeple yeni bir din oluşturmaya çalışmışlardır. "Laik bir din" oluşturmuşlar ve Robespierre bizzat ayinleri yönetmiştir. Böylece halkta kuvvetli bir şekilde bulunan din duygusunu kendi meşruiyetlerini oluşturmak için kullanmak istemişlerdir (Aulard, 2011b: 678-685). Ancak yeni oluşturulmuş olan bu dinin halk nezdinde istenilen ilgiye ulaşamaması ve tepkilere sebep olması Jakobenlerin meşruiyetlerine zarar vermeye başladığından kiliseleri yeniden açmak zorunda kalmışlardır (Sarica, 1995: 97).

Gücün tek elde toplanması zamanla Jakobenlerin meşruiyetlerine zarar veren bir noktaya geldiğinden dolayı Direktuarlık yönetimi gücün farklı ellere dağıtılması yolunu benimsemiş, meşruiyetini buradan sağlama gayretine girmiştir (Armaoğlu, 1999: 52). Ancak Direktuarlık döneminde yönetimde meydana gelen zafiyetler iç karışıklıkları ve ekonomik istikrarsızlıkları ortadan kaldıramamış, daha da derinleştirmiştir. Bunun üzerine yönetim ordusu devreye sokmuş, bu da yeni muhalefet hareketleri doğurarak meşruiyet krizlerini çözememiştir (Skocpol, 2004: 363; Tünay, 1995: 72). Jakobenlerin kuvvetlerin birleşmesi ile kaybettiği meşruiyeti Direktuarlık kuvvetler ayrılığı üzerinden sağlamaya çalışmış, ancak başarılı olamamıştır. Hatta Direktuarlık döneminde meydana gelen krizler Napolyon'un bir kurtarıcı olarak kabul edilmesine ve meşruiyetini kolaylıkla sağlamasına zemin hazırlayacaktır.

NAPOLYON BONAPARTE, İMPARATORLUK VE MEŞRUIYET

1799 yılına gelindiğinde ülkede bir kargaşa ve düzensizlik hakim olmuş, Direktuar yönetiminin etkisiz kalması buna yol açmıştır. O dönemde Sieyes beş direktörden biri olarak yönetimde bulunmakta olup daha etkili olacak ve sorunları çözebilecek bir yönetim arayışındadır. Öncelikle monarşinin tekrar etkin hale getirilmesi düşünüldükçe XVIII. Louis ile görüşme sağlanmış, ancak XVIII. Louis taviz vermeyerek kendi şartlarının yerine getirilmesini istediğinden bu düşünceden vazgeçilmiştir (Sarica, 1995: 123-126). Bunun üzerine Sieyes ordu içerisinde büyük bir nüfuz sahibi olan Napolyon Bonaparte ile anlaşarak işbirliği yapmıştır. Kasım 1799 tarihinde Napolyon bir darbe ile yönetime el koymuştur. Napolyon döneminin bu şekilde başlamasıyla Üç Konsül isimli bir yönetim kurulmuş, konsüllerden biri Napolyon, diğeri Sieyes olmuştur (Aulard, 2011c: 955-960). Sieyes Direktuarlık yönetiminin başarısızlığına karşı Napolyon'un yeni bir umut olduğunu söylemiş, ordunun da desteğiyle Napolyon'un iktidarını sağlamlaştırmıştır. Böylece Napolyon büyük bir meşruiyet zemini bulmuştur.

Napolyon bu güçlü meşruiyet zeminini dinsel anlamda halkın isteklerini yerine getirerek de sağlamlaştırmıştır. Cumhuriyet döneminde Papalık ile bozulan ilişkileri iyileştirmiş, Roma Kilisesi'ne yeniden bağlanmıştır. Böylece halkın desteğini daha çok almış, imparatorluk rejiminin temellerini hazırlamıştır (Johnston, 2016: 70-71). Bu dönemde iç düzen sağlanmış, köylülerin ekonomik sorunlarının çözümü için önlemler alınmıştır. Toplumun büyük çoğunluğunun ve Papa'nın desteğiyle yoluna devam eden Napolyon büyük bir meşruiyet elde etmiş, bu meşruiyet zeminini iyi kullanarak 1804 yılında gerçekleştirdiği bir halk oylaması sonucunda imparatorluk rejimine geçildiğini ilan etmiştir (Sander, 2008:170-171; Johnston, 2016: 73-77).

Napolyon toplumun her kesiminden aldığı büyük desteğe ve kazandığı meşruiyet oranına rağmen kimi çevrelerce diktatörlükle de suçlanmıştır. Çünkü imparatorluk rejimine geçilmeden önceki dönemde yönetimde üç konsül olmasına rağmen onun kişisel iktidarı hepsinden öne geçmiştir. İmparatorluk rejimine geçildikten sonra ise üç konsül yönetimi lağvedilmiş, meclis etkisiz bir hale gelmiştir. Napolyon geniş bir halk desteği almasına karşın kişisel bir imparatorluk kurması sebebiyle meşruiyeti tartışmalı bir hale gelmiştir (McNeill, 2008: 602). Halk oylamasında çoğunluğu kazanarak meşruiyet elde ettiği söylenebilirken, anayasal kurumları ortadan kaldırması onun diktatör olarak isimlendirilmesini de beraberinde getirmiştir. Araştırmacı yazar Skocpol, onu "*ulusal demokratik diktatör*" tabiriyle ele almıştır (Skocpol, 2004: 376). Fransız Devrimi mutlak monarşiyi kaldırmış, Napolyon ise devrimin getirdiği araçları kullanarak bir mutlak monarşi rejimi kurmuştur (Roberts, 2019: 431). Napolyon hem devrimin getirdiği ilkeler üzerinden meşruiyet sağlamakta hem de devrimin meşruiyet ölçütlerine uygun olmayan bir konumda bulunmaktadır. Onun imparatorluğu bir yandan devrime dayanan, diğer yandan devrime karşı çıkan çelişkili bir rejimdir.

Napolyon son kertede halkın desteğini elde tutmaya büyük özen göstermiş, bu amaçla iç dengeleri ve istikrarı korumaya çalışmıştır. Ancak Fransa bu dönemde yayılmacı bir politika izlemiş, bu sebeple pek çok savaşa girilmiştir. Bu savaşların neticesinde ekonomi yıpranmış, halkın desteği de azalmaya başlamıştır (Rudé, 2018: 196). Avrupa'da büyük bir hakimiyet kurmuş olan Napolyon 1812'de girdiği Rusya topraklarında büyük bir kayıp vermesi sebebiyle güç kaybetmeye başlamış, Avrupa devletlerinin kendisine karşı birlikte hareket etmesiyle de 1814 yılında yenilgiye uğrayarak sürgüne gönderilmiştir. Fransa'nın başına ise XVIII. Louis getirilerek monarşinin restorasyonu gerçekleştirilmiştir (Wootten, 2012: 9-12).

Fransız Devrimi sonrasında halkın desteğini kazanmak ve elde tutmak meşruiyet açısından hayati öneme sahip olmuş, imparatorluk ve diktatörlük rejimleri dahi halka dayanmak mecburiyetinde kalmıştır. Nitekim Napolyon halkın isteklerini yerine getirdiği, böylece halkın desteğini aldığı sürece iktidarını devam ettirmiş, dış savaflara büyük kaynak aktarması ve başarısızlığa uğramasıyla ülke ekonomisinin zor duruma düşmesi üzerine halkın desteğini ve dolayısıyla iktidarını da kaybetmiştir.

İMPARATORLUKTAN MONARŞİNİN RESTORASYONUNA: ESKİ REJİM'DE MEŞRUIYET ARAYIŞI

Napolyon'dan sonra XVIII. Louis'nin tahta çıktığı bir monarşi kurulmuştur. Ancak bu, Fransız Devrimi öncesindeki gibi mutlak bir monarşi değil, Fransız Devrimi ile birlikte geçerli olan ilkelerin de uygulandığı bir monarşi olacaktır. Dolayısıyla kurulan yeni rejim bir çeşit meşruti monarşi olup yeni bir meclis de kurulacaktır. Ancak, seçme ve seçilme gibi haklar tam olarak demokratik bir nitelik arz etmeyip mülkiyet esasına göre belirlenecek, belli bir mülkiyete sahip olanlar bu haklardan yararlanacaklardır (Sander, 2008: 185). Yeni rejimde soylular unvanlarını yeniden elde etmişler, Kral tarafından üyeleri belirlenen bir meclis daha kurulmuştur. Kral tahta çıktığında bir bildiri yayınlamış, bildiride adeta halka lütufta bulunan bir dil kullanmış, ulusal egemenlik yerine ilahi öğelere vurgu yapmıştır (Göze, 2009: 596-597). İmparatorluk rejiminde olduğu gibi yeniden kurulmuş olan bu monarşi rejiminde de bir yandan devrim öncesindeki meşruiyet ölçütleri uygulanırken diğer yandan devrim sonrasında geçerli olan meşruiyet öğelerine de yer verilmiştir. Ancak yeni monarşi rejiminde devrim öncesi öğelerin ağırlığı hissedilmektedir. Bu da yeni monarşi rejiminin meşruiyet yönünden sıkıntıya düşmesine sebep olabilecek bir tehlike doğurabilecektir.

Nitekim XVIII. Louis'den sonra tahta geçen X. Charles mutlak monarşiyi güçlendirmek için birtakım kararlar almış, meclisi lağvederek özgürlükleri ve hakları kısıtlayıcı kararname çıkarmıştır. Böylece meşruiyetini kaybederek bir devrim neticesinde tahttan indirilmiştir (Armaoğlu, 1999: 116). Bu olay neticesinde Fransız Devrimi öncesine benzer şekilde bir mutlakiyet rejimine dönmenin mümkün olmadığı, halkın bunu meşru bulmayarak engel olacağı ortaya çıkmıştır.

X. Charles'ın tahttan indirilmesini netice veren 1830 Devrimi bir rejim değişikliğine sebep olmamış, hükümdarın değişimiyle sınırlı kalmıştır. Devrim ile birlikte tahta Louis Philippe çıkmış, hak ve özgürlüklerin ulusal egemenliğe bağlı olduğunu kabul etmiştir. Kral'ın yetkileri kısıtlanmış ve "*Fransızların Kralı*" unvanıyla anılmıştır (Göze, 2009: 599). Bu unvanın kullanılmasındaki amaç Kral'ın iktidarının meşruiyetinin ulusal egemenliğe dayandığının vurgulanmasıdır.

Louis Philippe kendisinden önceki XVIII. Louis ve X. Charles'ın aksine burjuvazi ve aristokrasi sınıfları arasındaki dengeyi gözetmiş, ancak bu durum karşısında halk zayıf kalmıştır. Halk tarafından talep edilen genel oy hakkı tanınmamış, çok küçük değişimlerle oy kullanma hakkı mülkiyet üzerinden devam etmiştir (Thomson, 1962: 146-150).

Louis Philippe döneminde sanayinin dünyada gelişmesiyle işçi sınıfı ortaya çıkmıştır. Burjuvazi sınıfının yararına olduğunu iddia ettiği 1830 Devrimi'ni onaylamayan işçi sınıfı bu devrim ile iktidara gelmiş olan Louis Philippe'i de meşru bir kral olarak görmemektedir. Bu dönemde toplumun tüm kesimlerinde Kral'a karşı bir hoşnutsuzluk meydana gelmiştir. İşçi sınıfı ve radikal cumhuriyetçiler bir devrimle rejim değişimi istemektedirler. İlimli cumhuriyetçiler ve demokratikleşme taraftarları ise Louis Philippe dönemindeki demokratik gelişmeleri yetersiz bulmaktadırlar. Kral'a toplumun çeşitli kesimlerinin desteği azalırken onun muhaliflere karşı şiddet uygulamayı seçmesi meşruiyetini daha da zedelemiştir. Nihayet 1848 yılında meydana gelen yeni bir devrim sırasında ordudaki askerlerin büyük bir kısmı devrimcilerin tarafında yer almıştır (Armaoğlu, 1999: 135-136). Paris'te yoğun çatışmalar meydana gelmiş, Kral ülkeden ayrılmak durumunda kalmış ve böylece monarşi dönemi kapanarak ikinci cumhuriyet rejimine geçilmiştir (Lee, 2002: 71-73).

Monarşinin restorasyonu döneminde iktidara gelen krallar Fransız Devrimi ile halkın nasıl bir konum elde ettiğini ve halka dayanmayan iktidarların ayakta kalamayacağı gerçeğini anlayamamışlar, Fransız Devrimi öncesine geri dönebilmek için çaba sarf etmişlerdir. Halkı siyasal sürecin dışında bırakmaya çalışarak artık iktidarda kalabilmek mümkün değildir. Çünkü Fransız Devrimi'nin dönüşüme uğrattığı meşruiyet algısı zamanla daha da sağlam temellere oturmuş, her siyasal rejim denemesi halka yeni tecrübeler kazandırmıştır.

II. CUMHURİYET'TEN İMPARATORLUĞA DÖNÜŞ: NAPOLYON'UN İZLERİNDE MEŞRUIYET ARAYIŞI

II. Cumhuriyet'in ilan edilmesiyle birlikte işçi sınıfı da toplumsal süreçlerde rol almaya başlamış ve hükümetten işçi hakları ile ilgili birtakım taleplerde bulunmuştur. Hükümet de işçi sınıfını destekleyerek isteklerini kabul etmiş, işçi sınıfının toplumda büyük bir tabana sahip olduğu düşünülmüştür. Ancak seçimlerde işçi sınıfının düşük bir oy oranına sahip olmasıyla Kurucu Meclis tarafından işçilere verilen haklar iptal edilmiştir. İşçi sınıfı Kurucu Meclis'in burjuvazi sınıfının kontrolünde olduğunu iddia ederek yeni bir hükümet kurma girişiminde bulunmuş, ancak ordu aracılığıyla bu girişim engellenmiştir (Palmer, 1972: 481-485).

Hükümet kurulduktan sonra cumhurbaşkanlığı seçimleri gerçekleştirilmiştir. Seçimlerde Napolyon'un yeğeni Louis Napolyon da aday olmuş ve büyük bir oy oranına sahip olarak cumhurbaşkanı seçilmiştir. 1848 yılındaki cumhurbaşkanlığı seçimlerinde zafer kazanan Louis Napolyon 1852 yılındaki halk oylamasıyla da imparatorluğunu ilan etmiştir. Onun bu ölçüde bir meşruiyet zemini bulması amcası Napolyon gibi istikrarsız ve kargaşalı bir dönemde gelmesi sayesinde kurtarıcı olarak görülmesi sebebiyledir (Bainville, 1938: 473). Ancak cumhuriyetçiler ve işçi sınıfının nazarında Louis Napolyon Fransız Devrimi öncesinden kalıntılar barındıran ve diktatörlük eğilimleri olan bir kimse olarak görülmekte ve meşruiyeti bulunmamaktadır (Cobban, 1957:147-150).

Fransız Devrimi sonrasında genel oy hakkı toplumun vazgeçilmez bir hakkı olmuş, ancak bu hak demokratik yönetimlerin seçilmesini sağlamakla birlikte diktatörlük ve imparatorluk gibi rejimlerin de iktidara gelebilmelerini sağlayabilen bir nitelik arz etmektedir. Meşruiyetin halka dayanması esas o kadar yerleşmiştir ki, halkın iradesi ile rejimler bile değişebilmektedir. Nitekim Napolyon Bonaparte ve yeğeni Louis Napolyon aynı yolu izleyerek halkın desteğini sağlamışlar ve halk onaylı imparatorluklarını ilan etmişlerdir.

Köylülerin borçlarını iptal ederek onlara toprak bağışlayan ve feodal vergilerin tümünü ortadan kaldıran Louis Napolyon köylülerin desteğini alarak seçimlerde büyük bir kitle elde etmiştir (Sander, 2008: 187). Kendi iktidarına tehdit oluşturabileceği endişesiyle burjuvazinin siyasal gücünü azaltarak ekonomik gücünü artırmıştır (Merriman, 2009: 726-727). Orduya olan güveni sarsıldığı için yeni bir ordu toplayarak kendisine müdahale edebilecek olan silahlı gücü de kontrol altına almıştır (Tünay, 1995: 110). Görüldüğü üzere Louis Napolyon kendisinden önce gelen iktidarlardan ders almış ve her yönden iktidarını sağlamlaştırmaya çalışmıştır. Bir yandan meşruiyetini kuvvetlendirirken diğer yandan orduyu kontrolü altına almıştır.

Louis Napolyon Avrupa'da yaşanan uluslararası birçok olaya müdahalede bulunmuş, bu olaylarda bir çeşit hakemlik yapma isteğine sahip olmuştur. Çeşitli dış müdahalelerde de bulunarak savaş meydanlarında yer almıştır. Nihayet 1870 yılında Fransa ve Prusya arasında gerçekleşen bir savaşta Louis Napolyon'un Prusya'ya esir düşmesi imparatorluğunun sonunu getirecektir. Bu olay üzerine Fransa'da bir Ulusal Savunma Hükümeti kurularak üçüncü cumhuriyet rejimi ilan edilmiştir (Armaoğlu, 1999: 325-326).

III. CUMHURİYET: CUMHURİYETÇİLİĞİN ZAFERİ VE MEŞRUIYET

Louis Napolyon'un beklenmedik bir zamanda savaşta esir düşmesi, bunun üzerine ülkedeki muhalif grupların iktidar mücadelesine girişmesi ortada bir meşruiyet krizinin varlığını göstermektedir. Napolyon taraftarları Bonaparte ailesinden birinin yönetimi devralmasını, kraliyet taraftarları da hanedan üyelerinden birini yönetime getirmeyi meşruiyet krizinin çözülmesi için bir öneri olarak sunmuşlar, ancak bu ailelerle bir anlaşmaya varılamamıştır (Merriman, 2009: 737; Lang, 2018: 270). Cumhuriyetçiler ise cumhuriyet rejiminin devam etmesini istemektedirler. Monarşi yanlıları bir anlaşma sağlayamayınca taraflar zaman kazanmak amacıyla mevcut cumhurbaşkanının yetkilerini yedi yıl süreyle uzatmışlardır. Bu süre çeşitli grupların üzerinde anlaştığı geçici bir meşruiyet zemini olarak görülebilir. Zira taraflar kendi istedikleri siyasal rejime geçiş yapabilecek zamanı kazanmak için bu durumu kabul etmişlerdir. Ancak geçici olarak kabullenilen bu durum cumhuriyet rejiminin yerleşerek benimsenmesine sebep olacaktır (Göze, 2009: 611). Cumhuriyet rejiminin Fransa'da ilk defa bu kadar uzun süre deneyimlenmesi onun sürdürülebilir bir rejim olduğunun görülmesini sağlamıştır. İlk iki cumhuriyetin meşru olmayan şekillerde bitirildiği, üçüncü cumhuriyetin belli bir meşruiyet zemini sağlanarak devam edebileceği kabul edilmiştir (Tombs, 1996: 73).

Cumhuriyet rejimi yerleşirken monarşi yanlıları yeniden monarşi rejimini getirebilmek için yollar arıyorlar, bu amaçla Kilise ile yakınlık kuruyorlardı. Ancak cumhuriyet rejiminin güçlenmesiyle monarşistler muhalefette kalmış, monarşi rejimini geri getirmeye çalışmak ve bu amaçla Kilise ile temas kurmak suç kapsamına girmeye başlamıştır (Roberts, 2019: 546). Diğer yandan cumhuriyetçiler 1905 yılında çıkarılan bir yasa ile din-devlet ilişkilerini birbirinden ayırmışlar, din kurumu devletin kontrolünde bulunan bir aygıt konumuna gelmiştir. Daha önceki dönemlerde olduğu gibi Kilise'ye yönelik atılan bu adıma karşı toplumda bir tepki oluşmamış, Kilise'nin yeni konumu benimsenmiştir (Merriman, 2009: 740).

III. Cumhuriyet rejimi böylece yerleşmiş ve uzun süre değişmeden kalmıştır. IV. ve V. Cumhuriyet dönemlerinde ise Fransız Devrimi'nin getirdiği meşruiyet ilkeleri ile İnsan ve Yurttaş Hakları Bildirgesi ilkeleri meşruiyetin temeline yerleştirilmiştir. III. Cumhuriyet dönemi ile birlikte cumhuriyet rejimi tek meşru yönetim biçimi olarak benimsenmiş, geleneksel meşruiyet ilkelerine geri dönüş yaşanmamıştır (Göze, 2009: 617-625).

SONUÇ VE DEĞERLENDİRME

Fransız Devrimi sonrasında meşruiyet algısında önemli değişimler meydana gelmiş, devrim öncesindeki meşruiyet parametrelerinde büyük bir kırılma yaşanmıştır. Fransız Devrimi ile birlikte rejim sorunları yaşanmaya başlanmış, pek çok farklı siyasal anlayışın ortaya çıkması ile meşruiyet sorunları gündeme gelmiştir.

Devrim sonrası dönemde ilk olarak meşruti monarşi denenmiş, ancak Kral'ın eski düzene geri dönmek istemesi bu rejimin meşruiyetini zayıflatan bir unsur olmuştur. I. Cumhuriyet rejiminde öncelikle Jakobenlerin radikal yönetimleri altında kuvvetler birliği denenmiş, ancak bu rejim siyasal meşruiyet sorunlarını çözmekte işe yaramayınca Direktuarlık dönemi denilen ve kuvvetler ayrılığının deneyimlendiği bir rejim hayata geçirilmiştir. Kuvvetler ayrılığı rejimi daha da etkisiz bir hale gelmiş, meşruiyet sorunları derinleşmiştir. Bu durumda meşruiyetin ve siyasal-ekonomik istikrarın sağlanması için Napolyon Bonaparte gibi güçlü bir ordu komutanından destek alınmıştır. Napolyon halkın kurtarıcısı gibi görülerek büyük bir meşruiyet sağlamış, öyle ki halkın desteği ile imparatorluk rejimine geçmiştir. Napolyon'dan sonra monarşinin restorasyonu denenmiş, ancak krallar Fransız Devrimi öncesi döneme dönme arzularının peşinden gittiklerinden meşruiyet krizleri yeniden ortaya çıkmış ve iki devrim gerçekleşmiştir. Bunun üzerine ikinci kez cumhuriyet denenmiş, fakat bu deneyim kısa sürmüş Louis Napolyon yine bir kurtarıcı rolü ile halkın büyük desteğini almış ve yine imparatorluk rejimine geçilmiştir. Louis Napolyon meşruiyetin sağlanması ve halkın memnun edilmesi anlamında pek çok önlem almış ve iktidarını uzun müddet sürdürmeyi başarmıştır. Ancak bir savaşta esir düşmesi üzerine ortaya çıkan kargaşada üçüncü cumhuriyet ilan edilmiştir. Bu dönem cumhuriyetçiler ile monarşi yanlılarının meşruiyet bulma çabası çevresinde geçmiştir. Ancak monarşi yanlılarının bir aday bulup monarşiye geçememesi sebebiyle cumhuriyet rejimi uzun müddet yürürlükte kalmış, böylece cumhuriyet rejiminin meşruluğu kuvvetlenmiştir. Böylece Fransa'daki rejim değişimleri nihayete ermiş, cumhuriyet rejimi yerleşmiştir.

Fransa'da meydana gelen tüm bu rejim değişimlerinin sebebinin Fransız Devrimi ilkelerinin devrim öncesi dönemdeki ilkelerle çatışması olduğu görülmektedir. Fransız Devrimi öncesine ait bu öğelerden en güçlüsü din kurumu olup her rejim döneminde Kilise toplumu etkilemiş ve eskiye dönüş isteyen iktidarlara destek vermiştir. Cumhuriyetçiler ile monarşi yanlılarının Fransız Devrimi ile başlayan mücadeleleri uzun müddet devam etmiş, yüz yıldan fazla bir zamanı kapsamıştır. Ancak bu mücadelede monarşi yanlılarının çoğunlukla galip gelmelerinin sebebi olarak halkın yeni meşruiyet ilkelerine alışmakta zorlanması olduğu düşünülebilir.

Halk kendisine özgürlük ve haklar verilmesi taraftarıdır. Ancak ekonomik ve siyasal anlamda istikrarsızlık ve kargaşa dönemlerinde bir kurtarıcı aramaktadır. Bu sebeple de monarşik ögeler ve imparatorluklar halk açısından zor durumlardan bir çıkış kapısı olarak görülmektedir. Meşruiyet algısının yavaş yavaş da olsa yeni meşruiyet ölçütlerine kaydığı sonucunu da çıkarmak mümkündür. Nitekim halk restorasyon döneminde keyfi kararlara karşı çıkarak tepkisini göstermiştir. Nihayet üçüncü cumhuriyet döneminde bu anlamda sağlam adımlar atılmış, eski meşruiyet ilkeleri tamamen devreden çıkarılmış, böylece meşruiyet algısı bütünüyle dönüşüme uğramıştır. Bu dönüşüm süreci oldukça sancılı ve uzun olmuştur. Cumhuriyetçiler amaçlarına ulaşmışlar, pozitivist ve seküler bir eğitim süreciyle kendi meşruiyetlerini onaylayan bir toplum inşa etmişlerdir. Böylece yaklaşık bir asır devam eden eski düzen ile Fransız Devrimi arasındaki çatışma devrim lehine sonuçlanmıştır.

KAYNAKÇA

- Ağaoğulları, M. A. (2018). Sokrates'ten Jakobenlere Batı'da Siyasal Düşünceler, İletişim Yayınları, İstanbul.
- Armaoğlu, F. (1999). 19. Yüzyıl Siyasi Tarihi, Türk Tarih Kurumu Basımevi, Ankara.
- Aulard, A. (2011a). Fransız İnkılabının Siyasi Tarihi Cilt 1 (Çev.: Nazım Poroy), Türk Tarih Kurumu Basımevi, Ankara.
- Aulard, A. (2011b). Fransız İnkılabının Siyasi Tarihi Cilt 2 (Çev.: Nazım Poroy), Türk Tarih Kurumu Basımevi, Ankara.
- Aulard, A. (2011c). Fransız İnkılabının Siyasi Tarihi Cilt 3 (Çev.: Nazım Poroy), Türk Tarih Kurumu Basımevi, Ankara.
- Bainville, J. (1938). Fransa Tarihi (Çev.: Hüseyin Cahid Yalçın), Kanaat Kitabevi, İstanbul.
- Ben-Amittay, J. (1983). Siyasal Düşünceler Tarihi (Çev.: Mehmet Ali Kılıçbay ve Levent Köker), Savaş Yayınları, Ankara.
- Beriş, H. E. (2016). "Fransız Devrimi". (Hamit Emrah Beriş ve Fatih Duman), Siyasal Düşünceler Tarihi, ss. 639-676, Orion Kitabevi, Ankara.
- Bookchin, M. (2011). Köylü İsyanlarından Fransız Devrimine (Çev.: Sezgin Ata), Dipnot Yayınları, Ankara.
- Cobban, A. (1957). A History of Modern France 'Volume 2: 1799-1871', Penguin, Harmondsworth.
- Çiğdem, A. (2015). Aydınlanma Düşüncesi, İletişim Yayınları, İstanbul.
- Davenport, J. C. (2012). The French Revolution and The Rise of Napoleon, Chelsea House, New York.
- Gaxotte, P. (1962). Fransız İhtilali Tarihi (Çev.: Samih Tiryakioğlu), Varlık Yayınevi, İstanbul.
- Göze, A. (2009). Siyasal Düşünceler ve Yönetimler, Beta Yayınları, İstanbul.
- Johnston, R. M. (2016). Napolyon (Çev.: Uğur Yılmaz), Atlantis Yayınevi, İzmir.
- Lang, S. (2018). Avrupa Tarihi (Çev.: Murat Çınar Büyükkakça), Nobel Akademik Yayıncılık, İstanbul.
- Lee, S. J. (2002). Avrupa Tarihinden Kesitler 1789-1980 (Çev.: S. Aktur), Dost Kitabevi, Ankara.
- Lefebvre, G. (2001). The French Revolution from Its Origins to 1793, Routledge, London.
- McNeill, W. H. (2008). Dünya Tarihi (Çev.: Alaeddin Şenel), İmge Kitabevi, Ankara.
- Merriman, J. (2009). A History of Modern Europe from The Renaissance to The Present, W. W. Norton & Company, New York.
- Moore, B. (2012). Diktatörlüğün ve Demokrasinin Toplumsal Kökenleri (Çev.: Şirin Tekeli ve Alaeddin Şenel), İmge Kitabevi Yayınları, Ankara.
- Palmer, R. R. (1972). A History of The Modern World, Alfred A. Knopf Publishing, New York.
- Roberts, J. M. (2019). Avrupa Tarihi (Çev.: Fethi Aytuna), İnkılâp Kitabevi, İstanbul.
- Rudé, G. (2018). Fransız Devrimi (Çev.: Ali İhsan Dalgıç), İletişim Yayınları, İstanbul.
- Ruhi, M. E. (2002). Sieyes, Liberte Yayınları, Ankara.
- Sander, O. (2008). Siyasi Tarih İlkçağlardan 1918'e, İmge Kitabevi Yayınları, Ankara.
- Sarıca, M. (1977). 100 Soruda Siyasi Düşünce Tarihi, Gerçek Yayınevi, İstanbul.

- Sarıca, M. (1995). 100 Soruda Fransız İhtilali, Gerçek Yayınevi, İstanbul.
- Skocpol, T. (2004). Devletler ve Toplumsal Devrimler (Çev.: Erdem Türközü), İmge Kitabevi Yayınları, Ankara.
- Steel, M. (2006). Ben Bu Devrimi Sevdim! (Çev.: Ali Çakıroğlu), Aykırı Yayıncılık, İstanbul.
- Thomson, D. (1962). Europe Since Napoleon, Knopf Publishing, New York.
- Timur, T. (2016). Mutlak Monarşi ve Fransız Devrimi, Yordam Kitap, İstanbul.
- Tombs, R. (1996). France '1814-1914', Longman, London and New York.
- Tünay, M. (1995). Siyasal Tarih, İmge Kitabevi Yayınları, Ankara.
- Uçarol, R. (2008). Siyasi Tarih (1789-2001), Der Yayınları, İstanbul.
- Wootten, G. (2012). Waterloo 1815 (Çev.: M. Okan Doğan), Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, İstanbul.
- Wiesner-Hanks, M. E. (2014). Erken Modern Dönemde Avrupa 1450-1789 (Çev.: Hamit Çalışkan), Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, İstanbul.